

ATATÜRK, ÇAĞDAŞ EĞİTİMDEN YANA

Yazan: Muzaffer ERENDİL

Günümüzde çağdaş ve ileri toplumların belirli bir aşamaya gelmelerinde belli başlı faktörün eğitim olduğunu belirtmek bir kehanet sayılmamalıdır. Medeniyette ilerlemiş ve insanların yeterli mutluluk imkânlarına kavuşturmuş devletlerin genel görüntüsüne bakılacak olursa, bunların güçlü eğitim kurumlarına; hem sayısal hem de nitelik bakımından ihtiyaçlara cevap verebilen öğretim kadrolarına ve bilim adamlarına sahip oldukları dikkati çeker. Batının ileri milletlerinde görülen bu imkânlar, bu ülkelerde "insan yetiştirme" anlayışının tamamen kavranmış olduğuna bağlanabilir. Toplumun yücelişi, rahat içinde mutlu yaşaması ve bunun yanı sıra devletin güçlü ve saygın olması, eğitim-öğretim sorunlarının geniş ölçüde çözüme kavuşturulmuş olmasıyla izah edilebilir.

Geri kalmış ülkelere bakılacak olursa, bunlarda geniş halk kütlelerinin belirli bir eğitim düzeyi bir yana, henüz okuma-yazma sorununu bile çözmemiş oldukları dikkate çarpar. Geri kalmışlık, eğitimden yoksunlukla paralel bir seyir izler.

Eğitimin, insanın yetiştirilmesinde ve dolayısıyla toplumun kalkınma ve refahındaki rolü yadsınmaz. Bu gerçek, her zaman öncelik almıştır. Bu noktadan hareketle eğitimi anlam bakımından şöyle tanımlayabiliriz: "Eğitim, bir toplumdaki çocuk ve gençlerin-daha kapsamlı bir anlatımla tüm kişilerin-fizikî ve ruhî yeteneklerinin bir amaca yöneltilmiş olarak geliştirilmesidir." Başka bir anlatımla, eğitim, toplumun ana ögesi olan insanın duygusal (hissî) ve istemli (iradî) hayatını, sosyal çevrenin saptayacağı plân ve beklentilere göre gerçekleştirme fonksiyonu veya işidir."

Görüldüğü gibi, eğitimde temel unsur insandır. Eğitim insanı belirli ilkelere göre, yönlendirir, yetiştirir ve hayata hazırlar. Bu sebeple eski terimlerden "terbiye" eğitimin karşılığı olarak kullanılmıştır. Eğitim günümüze kadar işlene işlene çok geliştirilmiş ve pozitif bilimler arasındaki saygın yerini almıştır.

Eğitimle çok yakından ilgili görülen öğretim (eski dilde tedris) kavram bakımından daha çok düşünsel (zihnî) hayatla ilgilidir ve eğitimin ayrılmaz parçasıdır. Öğretim, zihnî hayatın, özellikle düşünce ve tasavvurun gelişmesini sağlamaya yönelik bir işlemdir ki, bu işlemde kişiye, onun düşünsel hayatını geliştirecek olan bilgiler, belirli pedagojik kural ve yöntemler uygulanarak öğretilir. Bu yöntemler kullanılarak kişinin düşünsel hayatı öğrenim ve öğretimle geliştirilir.

Özlu yönleriyle eğitim ve öğretimin tanımlamalarına değindikten sonra, Atatürk'ün yönlendirmesiyle gerçekleştirilen Türk İnkılabında ve ileri bir Türkiye yaratma ülküsünün amacına ulaştırılmasında, eğitimin önemine geçebiliriz.

YENİ TÜRK DEVLETİNDE YETİŞMİŞ İNSAN İHTİYACI

Atatürk, yeni bir devlet kurmuştu. Bu devletin temel unsuru millettir. Millet, bundan sonra yapılacak temel reformların, gelişmenin ve ilerlemenin ana unsuruydu. Fakir bir halk, geri kalmış bir ülke, yanmış-yıkılmış köy ve şehirler bayındır hale getirilecek, onarılacak, çağdaş ülkelerinkine benzetilecekti. Bu, ancak eğitilmiş, yetiştirilmiş ve yönlendirilmiş insanlarla olabilirdi. Bu, bir eğitim seferberliğini gerektiriyordu. Ancak, bu seferberlikte eğitileceklerle birlikte eğitecek kadro da gerekliydi. Bu konuda da gerilik ve ihtiyaç ortadaydı. Atatürk, "Efendiler eğitimin önemini izah için fazla söz istemez. Bunun değerini takdir etmeyen kalmamıştır. Eğitimdeki geriliğimizi herkes bilir. Eskiden devraldığımız cehalet sürüyor. Bunu süratle gidermek gereklidir. Yeni girişimler çağdaş ihtiyaçlarla orantılı ve faydalı sonuçlar verecek tarzda olmalıdır. Bu hususta da milletin bireylerinin ve ileri gelenlerinin, eğitime mensup olanların olağanüstü çalışması gerekir. Yalnız bir bakanlıktan gelecek ilhamı beklemek yeterli ve câiz değildir. Bilgi ve tercrübeleri karıştırarak, bir genel yol saptanması gereklidir!"¹ demişti.

Mustafa Kemal Paşa, bu atılımda eğitici kadronun da önemini ortaya koyuyordu: "Bir millet irfan (kültür) ordusuna malik olmadıkça, muharebe meydanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, o zaferlerin payidar sonuçlar vermesi ancak irfan ordusuyla kaimdir. Bu ikinci ordu olmadan birinci ordunun verimleri yok

¹ İnan Arı, Atatürk'ün 1923 Eskişehir-İzmit Konuşmaları; Ankara Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1982, S. 18.

olur. Milletimizi gerçek mutluluk ve selâmete ulaştırmak istiyorsak ve milletimize güvenli ve feyizli bir gelecek vermek istiyorsak, bizi ölümden kurtaran ve hayata götüren bu günkü idare şeklimizin sonsuzluğunu istiyorsak, biran evvel büyük, mükemmel nurlu bir irfan ordusuna malik olmak zorunda bulunduğumuzu inkâr edemeyiz²". Bu ilkedен hareketle öğretmenlere büyük sorumluluklar düşüyor der. "Öğretmenler (muallimler), yeni nesli, Cumhuriyetin fedakâr öğretmen ve eğiticileri (mürebbleri), sizler yetiştireceksiniz, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır. Eserin değeri, sizin maharetiniz ve fedakârlığınız derecesiyle orantılı bulunacaktır. Cumhuriyet, fikren, ilmen, fennen, bedenen kuvvetli ve yüksek seviyeli muhafızlar ister. Yeni nesli bu nitelik ve yetenekte yetiştirmek sizin elinizdedir. Saygın (mümtaz) vazifenizin yapılmasına yüksek himmetlerle kendinizi vereceğinize asla şüphe etmem³".

Eğitici sorunu Cumhuriyetin ilk yıllarında önemliydi. Çünkü Türk Milletinin kurtuluşu bu sorunun çözümüyle ilgiliydi. "Milletleri kurtaranlar yalnız ve ancak öğretmenlerdir. Öğretmen, eğiticiden yoksun bir millet henüz millet adını almak istidâdını kazanmamıştır. Ona bayağı bir kitle denir, millet denmez. Bir kitle millet olabilmek için kesinlikle eğiticilere, öğretmenlere muhtaçtır. Onlardır ki, bir sosyal toplumu gerçek millet haline koyarlar⁴".

TÜRK TOPLUMUNUN MUTLULUĞU VE EĞİTİMİ

Yeni Türk toplumunun önünde nurlu ufuklar açılacaktı. Bu toplum yıllar yılı cahil bırakılmış, ancak sınırlı bir çevreyi tanıyabilmiş, çoğunlukla dünyayı tanımamıştı. Burfdan başka cehalet içerisinde bulunduğundan, eğitim yoluyla hayatını daha iyileştirme imkânlarını da bulamamıştı. Bu konuda eğitimle, öğretimle bilim ve teknolojinin yaratacağı imkânlar Türk toplumunun hayatını değiştirecekti. "Gözlerimizi kapayıp soyut yaşadığımızı düşünemeyiz. Memleketimizi bir çember içine alıp, cihan ile ilgisiz yaşayamayız. Bilakis ileri, medeni bir millet olarak, medeniyet alanının üzerinde yaşayacağız. Bu hayat ancak ilim ve fen ile olur. İlim ve fen nerede ise, oradan alacağız ve milletin her ferdinin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur⁵".

2 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri: C. 2, S. 164.

3 a.g.e., S. 172.

4 a.g.e., S. 232.

5 a.g.e., S. 44.

Eğitimle kazanılacak özellikler çok çeşitlidir. Ekonomi başta olmak üzere, sanat ve edebiyat v.b. çeşitli konular milletlerin mutluluğunda rol oynayan belli başlı konular ve faktörlerdendir.

Kuşkusuz eğitimin kapsamı bütün bir milleti kuşatmakla beraber, gençler öncelik alacaktır.

MİLLİ KÜLTÜR VE EĞİTİM

Kültür ile eğitim birbirini bütünler. Eğitimin amaçlarından biri de kültürü artırmak ve kültürlü insanı çoğaltmaktır. Kültür eğitim tarlasında yetişir ve gelişir. Atatürk kültür denilince ne anlıyordu? O'nun anlatışıyla: "Kültür, okumak, anlamak, görebildiğinden manâ çıkarmak, uyanmak ders almak, düşünmek ve zekâyı eğitmektir⁶".

Kültür insanı yüceltir ve yükseltir, İnsani nitelikler kültürle gelişir. "Kültür, tabiatın yüksek feyizleriyle mutlu olmaktır. Bu anlam içine çok şey girer. Temizlik, saflık, yükseklik, insanlık v.b... Bunların hepsi insanlık niteliklerindedir. İşte kültür kelimesini mastar şekline soktuğumuz zaman, tabiatın insanlara verdiği yüksek nitelikleri kendi çocuklarına, torunlarına ve geleceğine vermesi demektir⁷".

Tarihin, özellikle millî tarihin ve millî dilin öğrenilmesi bir eğitim konusu ve sorunudur. Bunun iyi bilinmesi millî kültürü destekler ve pekiştirir. Bu bakımdan Atatürk, daha Cumhuriyet'in ilk yıllarında millî tarih konusuna içtenlikle eğilmiş ve bu konuyu gereken önemde ele almıştı. O, 1934'lü yıllarda şöyle diyordu: "Kültür işlerimiz üzerine, milletce gönüllerimizin titrediğini bilirsiniz. Bu işlerin başında da Türk tarihini, doğru temelleri üstüne kurmak; öz Türk diline değeri olan genişliği vermek için candan çalışmakta olduğumuzu söylemeliyim. Bu çalışmaların göz kamaştırıcı verimlere ereceğine şimdiden inanabilirsiniz⁸".

Türk tarih ve Türk dili kuşkusuz bilimlere ve bilimsel temele dayalı çalışmalarla aydınlığa çıkarılabilirdi. Ancak yine şunu belirtmek gerekirken, Atatürk'ün bu konulara eğildiği tarihlerde Türk bilim alanında, nicelik ve nitelik bakımından isteklere cevap vere-

6 A. Afetinan, Mustafa Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım: İstanbul, M.E. Basımevi, 1971, S. 45.

7 a.g.e., S. 46.

8 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri: C. I, S. 377.

bilecek arkeolog, antropolog ve filologların varlığı da tartışma konusu idi. Atatürk'ün hangi şartlar içinde bu konulara eğildiğini tahmin etmek zor değildir. O, bu konuda şöyle diyor: "Yine bu insan zekâsıdır ki, beklediğimiz sonucu elde etmemiş olmakla beraber, bugünkü araştırmacı zekâları tatmin edecek ve tarihi aydınlatacak yeni metodlar ve ilimler bulmuştur. İşte arkeoloji ve antropoloji, o bilimlerin başında gelir. Tarih bu son bilimlerin bulunduğu belgelere dayandıkça temelli olur. Tarih bu belgelere dayanan milletlerdir ki, kendi aslını bulur ve tanır. İşte bizim tarihimiz, Türk tarihi, bu bilim belgelerine dayanır. Yeter ki, bugünün aydın gençliği bu belgeleri vasıtasız tanısin ve tanıtsın⁹".

Atatürk, Türk tarih çalışmalarına önem vermekle birkaç amaç güdüyordu. Bunlardan biri, Türkiye Cumhuriyeti halkına yeni bir ruh vermek. Bu amacı O'nun şu sözlerinde seziyoruz: "Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça, daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır¹⁰".

Diğer bir amaç da Türk kültürünü dış dünyaya gerçek yönüyle tanıtmak. "Cumhuriyetimizin 10. yılında Ata'nın buyruğu ile bastırılan 10. Yıl Rehberi'nden anlıyoruz ki Tarih Kurumu'na Atatürk şu görevi vermişti: "Türk Tarih Tetkik Cemiyeti'nin halletmeye çalıştığı büyük mesele; umumî tarihe Avrupalıların rü'yet zaviyelerinden (görüş açılarından) bakmayıp onu, sırf hakikat noktai nazarından görmek ve bu görüş sayesinde Türk kavminin tarihte hakiki mevkî'ini tayin etmek, yani Türklerin beşer (insanlık) tarihinde oynadıkları, fakat hasımlarının gizlemeye çalıştıkları büyük rolü meydana çıkarmak ve bu suretle Türk kavmine tarihi hakkını vermektir." Kolayca anlaşılacağı gibi, Atatürk, Türk tarihinin, Türklerin dünya medeniyetine yaptıkları yardımları belirtmek ve tanıtmak bakımından araştırılmasını istiyordu.

Atatürk, Türk dilinin de bütün özellikleri ve güzellikleriyle ortaya konulmasını istiyordu. Dil sorunu, milli kültürün en önemli konularından biriydi. Kuşkusuz dil, bilimsel yöntemlerle yaklaşılması gereken bir konu olarak belirlemekteydi.

Atatürk'ün milli tarih ve milli dil konularına önemle eğilmesi, Türk Milletine, şimdiye kadar üzerinde pek duyulmayan milli bir

9 A. Afetinan, Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler: İş Bankası Yayın, 1968, S. 242.

10 A. Afetinan, M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım: S. 8.

ruh verme çabasıyla kaynaklanıyordu. Bu da, kuşkusuz eğitimle ve cehaleti yok etmekle mümkündü. Yine O'nun sözleriyle: "Milleti yüzyıllarca başkalarının hırslarına ve çıkarlarına oyuncak eden en büyük düşman bilgisizliktir. Milleti kendi benliğine sahip yapmayan, milleti yüzyıllarca kendini bilmez halde bulandıran hep bu cehalettir. Hükümdarların, şunun bunun milleti kul gibi; köle gibi kullanmaları, bütün vatani kendi özel malikâneleri gibi değerlendirmeleri hep milletin bilgisizliğinden yararlanmakla oluyordu. Gerçek kurtuluşu istiyorsak, her şeyden önce bütün gücümüz, bütün hızımızla bu bilgisizliği ortadan kaldırmak zorundayız. Burada cehaleti yalnız okuyup yazma anlamında değerlendirmiyoruz. Üç buçuk dört yıl önce kendisini köleliğe ve ölüme boyun eğmesi ile ilgili hükümdarının verdiği emirlere, yayınladığı fetvalara, gönderdiği ordulara baş kaldırmakla bu cehaleti yırttığını ve bu bilgisizlikten sıyrıldığını gösterdi. Gerekir ki millet, bir daha o cehalete düşmesin. Hepimize düşen görev kafaları bir daha böyle cehalete düşmemek için hazırlamaktır. Bunu yapmak için ne akılca, ne mantıkça, ne de dince hiçbir engel söz konusu değildir. Bu yolda önümüze herhangi bir engel çıkarsa, doğru yolumuz üstünde herhangi bir kara kaya kendini gösterirse, derhal o engeli yıkmak, o kayayı parçalamak, yurdunu, şerefini, namusunu, hayatını düşünenler için borçtur, farzdır ve ilâhî bir emirdir. Bu konuda başarımızı kolaylaştıracak çarelerin en başında insanları aydınlatma, onlara yol gösterme geliyor¹¹".

Kültür sorunuyla ilgili olarak Atatürk'ün kaynak edinilecek sözlerinden biri şöyledir:

"İnsan toplumlarında bireyler kültürlü ve değerli olduğu oranda, o toplum uygar düzeye yükselebilir¹²".

EĞİTİMİN ÖZELLİKLERİ NASIL OLMALI ?

Mustafa Kemal Paşa'nın eğitime verdiği üstün önemi 16-VII-1921 tarihinde Ankara'da toplanan "Maarif Kongresi" bile kanıtlamaya yeter. Bu tarih harp yıllarına rastlar. Memleket kurtuluş mücadelesini vermektedir. Düşman ilerleyişi durdurulamamıştır. Bu tarihte toplanan Maarif Kongresi milli devletin ilk maarif kongresi olması bakımından dikkate değer.

¹¹ Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve Millî Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçler: C I, S. 15.

¹² Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler. S. 94.

Mustafa Kemal Paşa kongrede yaptığı konuşmada şöyle demişti: “Bugün Ankara Milli Türkiye'nin “Milli Maarifi”ni kuracak olan Türkiye öğretmenler kongresinin açılışına sahne olmak mutluluğu ile de iftihar etmektedir¹³”. O'nun kafasında gelişen eğitimin özelliği millî olmalıdır. O halde tasarlanan eğitimin millilik niteliğinden ne kastedilmektedir? Buna neden gerek duyulmuştur?

Mustafa Kemal Paşa bunu şöyle açıklamıştır: “Şimdiye kadar izlenen eğitim ve öğretim usullerinin milletimizin gerileme tarihinde en önemli âmil (etmen) olduğu kanısındayım. Onun için bir millî eğitim (terbiye) programından bahsederken, eski dönemin hurafelerinden (boş inanç) ve doğuşsal (fitri) niteliklerimizle hiç ilgisi olmayan yabancı düşüncelerden, doğudan ve batıdan gelebilen bütün etkilerden tamamen uzak, millî seciyemizle ve tarihimize orantılı bir kültür kastediyorum. Çünkü millî dehamızın tam gelişmesi ancak böyle bir kültür ile sağlanabilir. Laalettayin bir yabancı kültürü şimdiye kadar takip olunan yabancı kültürlerin tahrip edici sonuçlarını tekrar ettirebilir. Kültür (düşünce harsı) yerle orantılıdır. O yer (zemin) milletin seciyesidir (özyapısıdır)¹⁴”.

Mustafa Kemal Paşa'nın millî kültür ve millî eğitim kavramları şüphesiz eğitime tâbi tutulacak gençlerle ve çocuklarla ilgilidir. Bunlara öyle bilgiler verilecek; öyle telkinler yapılacaktır ki, bunlar memleketin çıkarlarından doğacak hedefleri gerçekleştirebilecek ruh ve olgunluğu kazanacaklardır. O, yapılacak telkin ve verilecek bilgileri de açıkça belirtmekten geri kalmaz ve şöyle der:

“Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken, onlara özellikle varlığı ile, hakkı ile, birliği ile çatışan tüm yabancı unsurlarla mücadele gereğini ve millî düşünceleri, tam bir inançla her muhalif düşünceye karşı şiddetle ve fedakârca savunma zorunluğu aşılmalıdır. Yeni neslin bütün ruhî kuvvetlerine bu nitelik ve yeteneğin aşılması önemlidir. Sürekli ve müthiş bir kavga şeklinde beliren milletlerin hayat felsefesi, bağımsız ve mutlu kalmak isteyen her millet için bu nitelikleri çok şiddetle istemektedir¹⁵”.

Mustafa Kemal'in millî eğitimden ne anladığı açık ve seçik bir şekilde böyle ortaya konulmuştur. Ancak O, bunu bir direktif olarak vermiştir; Bunun ayrıntılarına girmez. Ayrıntıları eğitim uzmanlarına bırakır.

13 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri: C II, S. 16.

14 a.g.e., S. 17.

15 a.g.e., S. 17.

Mustafa Kemal Paşa, bu konudaki düşüncelerini daha sonra, bu dâvâ ile ilgili konuşmalarında dile getirir. “En önemli, en esaslı olan nokta eğitim (terbiye) meselesidir. Eğitimidirki, bir milleti ya hür, bağımsız, şanlı, yüksek bir sosyal toplum halinde yaşatır, ya bir milleti esaret ve sefaletle terkeder.

Efendiler, eğitim (terbiye) kelimesi yalnız olarak kullanıldığı zaman herkesin kendince kastedilen bir anlama dönüşür. Ayrıntılara girilirse, eğitimin hedefleri, maksatları çeşitlenir. Örneğin dini eğitim, millî eğitim, uluslararası eğitim... Bütün bu eğitimlerin hedef ve gayeleri başka başkadır. Ben burada yalnız yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni nesle vereceği eğitimin millî eğitim olduğunu kesinlikle ifade ettikten sonra diğerleri üzerinde durmayacağım. Yalnız belirtmek istediğim manâyı kısa bir misâl ile izah edeceğim:

Efendiler, yeryüzünde üç yüz milyonu aşkın İslâm vardır. Bunlar ana, baba, hoca eğitimiyle, terbiye ve ahlâk almaktadırlar. Fakat yazık ki, gerçek olay şudur ki, bütün bu milyonlarca insan kitleleri şunun veya bunun esaret ve zillet zincirleri altındadır. Aldıkları manevî terbiye ve ahlâk onlara bu esaret zincirlerini kırabilecek insanî nitelikleri verememiştir, veremiyor. Çünkü eğitim hedefleri millî değildir.

Efendiler, millî eğitimin ne demek olduğunu bilmekte artık bundan böyle şüphe kalmamalıdır. Bir de millî eğitim esas olduktan sonra, onun dilini, yöntemini, vasıtalarını da millî yapmak zorunluğu kaçınılmazdır. Millî eğitim ile geliştirilmek ve yükseltilmek istenen genç dimağları bir yandan da paslandırıcı, uyuşturucu, hayali fazlalıklardan özenle kaçınmak gerekir¹⁶’.

ATATÜRK'ÜN EĞİTİM GÖRÜŞLERİ

Atatürk'ün en çok arzuladığı makamlardan biri, eğitim ve öğretimle ilgili olanıdır. O'nun insan yetiştirilmesinden yana olduğunu ispatlayan birçok emareler vardır. O zaman zaman eğiticidir, zaman zaman öğretici bile olmak ister. O'nun eğitim konusundaki çeşitli görüşleri, bu konu üzerinde sürekli düşündüğünü ortaya koymaktadır.

Atatürk, eğitimde gerekeni öğretmekten yanadır. Kafaların fuzuli bilgilerle doldurulmasına karşıdır. Eğitim insanın hayati ihtiyaçlarına uygun olmalıdır. O, “Eğitimde ve öğretimde uygulanacak

16 a.g.e., S. 198.

usul, bilgileri insan için fazla bir süs, bir tahakküm aracı yahut medenî bir zevkten ziyade, maddî hayatta başarılı olmayı sağlayan uygulanabilir ve kullanılabilir bir donatım haline getirmektir¹⁷”, der.

Öğretimde sadece nazariyat fayda sağlamaz. Bilimin uygulaması öncelik alır. Amelî eğitim nazariyata üstündür. “Erkek ve kız çocuklarımızın, aynı şekilde öğrenim derecelerindeki eğitimlerinin amelî (uygulamalı) olması önemlidir. Memleket evladı, her öğrenim derecesinde iktisadî hayata etken (âmil) etkili ve başaracak surette donatılmalıdır. Bu çok önemlidir; özellikle nazarı dikkatinizi çekerim. Tehdit esasına dayalı ahlâk ve fazilet olmadıktan başka güvenilir değildir¹⁸”.

Atatürk, hür ve serbest düşünceden yanadır. O tartışmayı seven ve sürdüren bir karakter yapısına sahiptir. Gençliğin de hür düşünceli olmasını ister. Düşünceler baskı altında olmamalıdır. “Yeni Türkiye’nin birkaç yılda sığırdığı askerî, siyasî, idarî reformlar sizin, sayın öğretmenlerin, sizin sosyal ve fikrî inkılâptaki başarınızla sağlanacaktır. Hiçbir zaman hatırlarınızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden “düşüncesi özgür, vicdanı özgür, irfanı hür” nesiller ister¹⁹”.

Hayatta her şeyde olduğu gibi öğrenim hayatında da disiplinin önemi vardır. Başboşluk, kural dışı hareketler, umursamazlık ve vurdumduymazlık öğrenimde verim düşüklüğüne sebep olur. “Hayatın her çalışma safhasında olduğu gibi, özellikle öğrenim hayatında disiplin (inzibat) başarının temelidir²⁰”.

Türk toplumu iyi yetiştirilmiş genç neslin omuzlarında yükselecektir. Gelecek gençlerindir. “Gençliği yetiştiriniz. Onlara ilim ve irfanın pozitif (müspet) düşüncelerini veriniz. Geleceğin aydınlığına onlarla kavuşacaksınız. Hür fikirler uygulamaya konduğu vakit Türk Milleti yükselecektir²¹”.

Eğitimle bilim ve teknoloji arasında ayrılmaz bir bağ vardır. Bu, eğitimin şafsatadan kurtarılması için de gereklidir. Düşünsel eğitimde bilimden uzak kalınmamalıdır. “Milletimizin fikrî eğitiminde yol göstericimiz ilim ve fen (bilim ve teknoloji) olacaktır. Okul saye-

17 Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri: C I, S. 298.

18 a.g.e., S. 173.

19 a.g.e., S. 173.

20 a.g.e., C I, S. 340.

21 A. Afetinan: Mustafa Kemal Atatürk’ten Yazdıklarım: İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1971, S. 36.

sinde, okulun vereceği ilim ve fen sayesinde ki, Türk Milleti, Türk Sanatı, ekonomisi, Türk şiir ve edebiyatı, bütün güzelliği ile gelişir²²".

GENÇLİK NASIL YETİŞTİRİLMELİ ?

Atatürk, kendi döneminin değerlendirmesini yaparak bilim-kültür bakımından Batı ile aramızdaki uçurumu süratle kapatmak emelindeydi. Yine O, bilim ve teknolojinin tercümelemlerle değil, araştırmalarla başarıya ulaştırılabileceğini bilmekteydi. Batı, Rönesansla başlattığı bilimsel çalışmalarında, Doğudan 400 yıl kadar ilerideydi. Esasen bütün doğu ülkelerinin geri kalmışlığında aradaki uçurumun, bu zaman farkından ileri geldiğine de inanıyordu. Batı, bilim ve teknikte ileri olmasına paralel olarak uygarlıkta da ileriye gidiyordu. Bu sebeple Atatürk, Çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmayı da kendi halkına öğütlemişti.

Bu gerçeklerden hareketle, Batının düzeyine ulaşmak için hangi unsurla yola çıkacaktı. Kuşkusuz bu unsur, eğitilecek ve yetiştirilecek Türk gençleriydi.

Atatürk'ün bütün umudu gençliğe yönelikti. O, bu konuda: "Öğrenci, her ne yaşta ve sınıfta olursa olsun, onlara geleceğin yükleri gözüyle bakacak ve öyle muamele edeceksin²³" demişti.

Atatürk'ün bu sözleri uzun bir incelemeye tâbi tutulmadan anlaşılır mahiyettedir. Atatürk, gençliğe verilecek bilgilerin özelliğini pozitif nitelikli bilgiler olmasından yanadır. Çünkü kalkınma ile ilgili hayatla ilişkili bütün konuların temelinde müspet ilim vardır. Gençlik, çağdaş dünyanın kabul ettiği müspet ilim anlayışına göre yetiştirildiği takdirde, Türk halkı amaçlanan hedefe ulaştırılabilecektir. "Bu hayat ancak ilim ve fen ile olur. İlim ve fen nerede ise oradan alacağız ve milletin her bireyinin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur²⁴".

Atatürk'ün temel ilke olarak kabul ettiği bilim, belli başlı özellikleri bakımından ele alınacak olursa, onun tartışmaya ve araştırmaya açık oluşu hemen göze çarpar. Tartışma ve araştırma, bilgilerin bilime dönüşmesinde vazgeçilmez işlemlerdir. Eğitimin her saf-

22 Söylev ve Demeçler: C II, S. 43.

23 Afetinan, M. Kemal Atatürk'ten Yazdıklarım: S. 39.

24 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri: C 2, S. 44.

hasında, çalışmaların tartışmalarla yönlendirilmesinden büyük yararlar beklenir. Atatürk daha 1924'lü yıllarda öğretmenlerle yaptığı konuşmada: "Hiçbir zaman hatırımızdan çıkmasın ki, Cumhuriyet sizden "düşüncesi (fikri) hür, vicdanı hür, irfanı hür" nesiller ister²⁵" demişti.

Eğitimin amaçlarından biri de gençliği vatan ve millet sevgisiyle yetiştirmek ve kutsal vatan hizmetini aşılamdır. Bu yönüyle eğitim, millî duyguların yerleştirilmesi ve desteklenmesiyle ilgilidir. Atatürk, eğitimin bu yönüne de dikkat çeker; "Okul, genç dimağlara saygıyı, millet ve memlekete muhabbeti, istiklâl onurunu öğretir²⁶" der.

SONUÇ

Türk tarihinde ilk millî nitelikli devlet olarak kabul edilmesi gereken Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk sorununun millî eğitim olduğunu ileri sürmek abartmalı bir sav değildir. Çünkü yeni kurulan devletin öncelikle yetişmiş ve eğitilmiş insana olan ihtiyacı açık ve seçiktir. Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı ve bunu izleyen İstiklâl Savaşları hatırlanacak olursa, bu savaşların, esasen gereği gibi yetiştirilemeyen veya sadece dini niteliği ağır basan ve sınırlı koşullarda çalışan eğitim imkânlarından ülke insanına bir şey veremediği ortaya çıkar.

Atatürk, savaşları izleyen bir kalkınma ve reform döneminde öncelikle eğitilmiş insana muhtaçtı. O, daha yeni devletin temelini attığı 1922 yılında: "İslah olunacak şeyler iktisâdiyât ve maariftir. Bu sayede memleket imar edilecek, millet refah sahibi olacaktır²⁷" demek suretiyle temel konulardan ikisine dikkati çekmişti.

Atatürk, çağdaş uygarlık hedefine yönlendirdiği Türk Milletinin en büyük sorununun eğitim olduğunu iyi teşhis etmişti. Bu, O'nun daha savaş yıllarında millî eğitim kongresini toplamasıyla bellidir.

Atatürk eğitimin kalkınmadaki rolünü pek iyi değerlendirdiğinden bu sözün o zamanki karşılığı olan "Terbiye"yi sürekli olarak kullanmış ve buna dikkat çekmiştir.

Bir ülkenin gerek ekonomik yönden gerekse kültürel yönden kalkınmasının yolları eğitimden geçer. Eğitimin temel amacı nitelikli

25 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri: C 2, S. 173.

26 a.g.e., S. 43.

27 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri: C 3, S. 94.

insan yetiştirmektir. Eğitilen insan, toplumsal kalkınmanın baş faktörüdür. Bundan ötürü eğitimin ve öğretimin aşıl amacı da kafası işleyen, bilgili, girişimci, ailesini ve yurdunu seven insan yetiştirmektir.

Eğitimin temel unsuru çocuklar ve gençlerdir. Bu nedenle eğitim planlı ve programlı olarak okuldan başlar, derece derece devam eder, gençleri hayata hazırlar.

Bir millet hayatında eğitimin oynadığı rol her zaman öncelik almıştır. Bu rolün önemini kavrayıp tedbirlerini geliştiren milletler, dünya milletler ailesinin ön saflarına yerleşmişlerdir. Atatürk Türk Milletinin geri kalış sebeplerini, öncelikle cehalete bağlar. Ülkenin durumundan ve dünyanın ahvalinden habersiz büyük insan gruplarına sahip olan Türk Milleti, bu geriliğini ancak ülke çapında bir eğitim-öğretim seferberliği yaparak hafifletmek istemiştir.

Atatürk, bütün Türk halkına güvenmekle beraber, eserinin geleceğini ve güvenceye alınmasında gençliği amaçlamıştır. O'na göre Cumhuriyetin güvencesi iyi yetiştirilecek gençliktir. Gençliğin yetiştirilmesinde öğretmenlere büyük sorumluluklar düşmektedir.

Mustafa Kemal'in amaçladığı eğitim millî nitelikleri yanı sıra çağdaş özelliklere sahip olmalıdır. O'na göre çağdaş eğitim, özellikle millî hasletlerimize uygun, Türk Milletinin seciyesiyle orantılı, taklitçi olmayan, Türk Milletinin güvenlik, refah ve çıkarlarına uygun hedefleri gerçekleştirecek nitelikte insan yetiştirmek olmakla beraber, çağdaş dünyanın düstur edindiği pozitif bilim anlayışına uygun olmalıdır.

Eğitimin temel unsuru her zaman gençlik olmuştur. Atatürk'ün gençliğe verdiği önem O'nun şu sözlerinde canlılığını günümüzde de korumaktadır:

“Gençler! Cesaretimizi pekiştiren ve sürdüren sizsiniz. Siz almakta olduğunuz eğitim ve kültür (terbiye ve irfan) ile, insanlık meziyetinin, vatan muhabbetinin, düşünce hürriyetinin en değerli simgesi (timsali) olacaksınız.

Ey yükselen yeni nesil! İstikbal sizindir. Cumhuriyeti biz kurduk; onu yükseltecek ve devam ettirecek sizsiniz²⁸”.

28 Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri: C 2, S. 182.

HAYAT SORUNUNA YENİ BİR BAKIŞ

Prof. Dr. Hasan KÖNİ

GİRİŞ

Hatay sorunu 1936 yılında Fransa'nın Suriye'ye bağımsızlık verme doğrultusundaki çabaları sonucu ortaya çıkmış ve II nci Dünya Savaşının başlangıcında sonuçlandırılmıştır. Hatay sorununu çok daha öncelere götürmek ve bölgenin incelemesini yapmak mümkündür. Ancak, Batılı devletlerle Türkiye arasındaki etkileşim açısından en önemli devre 1936-1939 devresidir. Bir başka yazar aynı devreyi Fransız arşivlerinden yararlanarak incelemiş ve arşivlere, öbür belgelere dayanılarak henüz tam bir araştırma yapılmadığını belirtiyor¹. Biz de mümkün olan Amerikan arşivlerine bakarak nisbeten Anglo-Sakson gözüyle olaylara bakmak istedik; bu nedenle bazı kısımlar yeni görüşler taşıyor olabilir.

I. Batının Türkiye Üzerine Görüşleri

Türkiye 1930 başlarında Batıyla çatıştığı birçok önemli sorunu halletmiş bulunuyordu. İlişkilerinde Devletler Hukukuna bağlılığı, Avrupa'da status'un korunmasından yanlı olması ona Milletler Cemiyeti üyeliği kazandırmıştı. Fazladan Fransız hükümeti 1934 Balkan Paktını desteklemişti. 1935 yılında İtalya'nın Habeşistan'a saldırması üzerine Fransa ve Türkiye Milletler Cemiyeti çerçevesinde Paktın yaptırımlarına katılmışlardı. Türkiye, Akdenizde denizaltıların yarattığı tehlike karşısında Nyon konferansına İngiltere ve Fransa ile birlikte katılacaktı. Batı, Türkiye'yi kendi yanında görüyordu.

Burada bir hususu belirtmek gerekmektedir. Her ne kadar 1921 Ankara anlaşmasında buradaki Türk nüfusunun korunacağı söy-

¹ İsmail Soysal, "Hatay Sorunu ve Türk-Fransız Siyasal İlişkileri: 1936-1939, *Belleten*, Nisan 1985, ss. 79-109.